Materiál na verejnú diskusiu

Príručka pre riadenie rozvoja miestnych komunít

alebo ako a prečo vytvárať miestne partnerstvá alebo miestne podporné skupiny, ktoré sa postarajú o integráciu klientov z DSS a o miestnych občanov so zdravotným postihnutím, aby ich rodičia nemuseli umiestňovať do inštitúcii vzdialených mnoho kilometrov od domova.

Autori: Oľga Reptová, Martin Valentovič

M.E.S.A.10
Bajkalská 25
827 18 Bratislava
Slovenská republika
tel.: +421–2–544 35 328
e-mail: mesa10@mesa10.org
www.mesa10.org

október 2014

www.eeagrants.org
www.eeango.sk/aoi

Projekt je podporený programom Aktívne občianstvo a inklúzia, ktorý realizujú:

nadácia ekopolis

NADÁCIA PRE DETI SLOVENSKA
CHILDREN OF SLOVAKIA FOUNDATION

socia

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY
eea grants

Tento dokument vznikol v rámci projektu „Podpora integrácie inštitucionalizovaných klientov do lokálnych komunít na príklade pilotného územia Banskobystrického kraja“ (projekt M.E.S.A. 10, SS-1-14)

Dostupné publikácie z projektu *(na adrese www.mesa10.org)*

1. Správa o stave deinštitucionalizácie sociálnych služieb SR
   na národnej úrovni a regionálnej úrovni na príklade Banskobystrického samosprávneho kraja
2. Informácia o procese DI v Nórsku
3. Prezentácie a správa z konferencií
   „Odkiaľ a kam v procese deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb v SR“
4. Monitoring vybraných aktérov procesu DI (správy, hlavné zistenia)
5. Výsledky dotazníkových prieskumov DSS, zamestnávateľov a chránených dielní, samospráv miest a obcí, neverejných poskytovateľov sociálnych služieb, rodičov a príbuzných OZP
6. SWOT analýza procesu DI
7. Odporúčania pre proces DI
8. Model vzorovej miestnej komunity
   ktorá aj pre občanov so zdravotným postihnutím vytvára podmienky pre integráciu a plnohodnotný život
9. Príručka pre riadenie rozvoja miestnych komunít
   alebo ako a prečo vytvárať miestne partnerstvá alebo miestne podporné skupiny, ktoré sa postarajú o integráciu klientov z DSS a o miestnych občanov so zdravotným postihnutím, aby ich rodičia nemuseli umiestňovať do inštitúcií vzdialených mnoho kilometrov od domova
10. Príklady dobrej praxe
    v procese deinštitucionalizácie sociálnych služieb a integrácie osôb so zdravotným postihnutím do miestnych komunít
11. Adresár relevantných inštitúcií vrátane kontaktov v BBSK

Partneri projektu

Realizácia projektu: september 2013-september 2014

Projekt bol podporený Islandom, Lichtenštajnskom a Nórskom prostredníctvom Programu Aktívne občianstvo a inklúzia, ktorý realizuje Nadácia Ekopolis v spolupráci s Nadáciou pre deti Slovenska a SOCIA - nadácia pre sociálne zmeny.

Zoznam použitých skratiek

DI	Deinštitucionalizácia
DSS	Domov sociálnych služieb
OZP	Osoba / Občan so zdravotným postihnutím
ROP	Regionálny operačný program
IPR	individuálny plán rozvoja
IP	individuálny plán
MVO	Mimovládna organizácia
MPSVaR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
ESF	Európsky sociálny fond
VÚC	Vyšší územný celok
UPSVR	Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
ZPB	Zariadenie podporovaného bývania
APZ	Agentúra podporovaaného zamestnávania
CHD	Chránená dielňa
ZSS	Zariadenie sociálnej starostlivosti
SPO a SK	Sociálnoprávna ochrana a sociálna kuratela
ROP	Regionálny operačný program
RIUS	Regionálna integrovaná územná stratégia
IROP	Integrovaný regionálny operačný program
KC	Komunitné centrum

Obsah

CIEĽ 5

KOMU JE PRÍRUČKA URČENÁ 5

ČO JE DEINŠTITUCIONALIZÁCIA A PREČO K NEJ DOCHÁDZA? 6

NÁRODNÁ STRATÉGIA DI 6
ĽUDSKÉ PRÁVA, DOHOVOR OSN O PRÁVACH OZP 6
ÚLOHY VEREJNEJ SPRÁVY V PROCESE DI 7
Miestna samospráva 7
Samospráva VÚC 7
Štátna správa 8

ČO JE POTREBNÉ REŠPEKTOVAŤ PRE INTEGRÁCIU OZP DO MIESTNYCH KOMUNÍT? 9

RIADENIE ROZVOJA KOMUNÍT OD ZAČIATKU 10

ZAPOJENIE EXPERTOV, SPOLUPRÁCA A OSVETA 11
PRAKTICKÉ KROKY PRI RIADENÍ ROZVOJA KOMUNITY 13

KOMUNITNÉ SLUŽBY – ZÁKLADNÝ NÁSTROJ INTEGRÁCIE 17

DOSTUPNOSŤ KOMUNITNÝCH SLUŽIEB 20
AKO ZABEZPEČIŤ KOMUNITNÉ SLUŽBY? 21
Čo môže spôsobiť, keď chýbajúcu službu založí miestna samospráva 22
Priama dohoda obce s podnikateľom 22
Komunitné centrum – služby „pod jednou strechou“ 22
Komunitné služby vo forme n.o. založenej mestom 22
FINANCOVANIE KOMUNITNÝCH SLUŽIEB 23

ZÁVER 25

VÝKLADOVÝ SLOVNÍK POJMOV 26

Deinštitucionalizácia sociálnych služieb (DI) 26
Komunita 26
Komunitné sociálne služby 26
Partnerstvo 26
Individuálny plán 26
Komunitné plánovanie 26

POUŽITÁ LITERATÚRA A ZDROJE 28

Cieľ

Súčasná spoločnosť nie je spôsobilá zabezpečiť občanom so zdravotným postihnutím (OZP) spôsob života, ktorý by sme mohli označiť ako plnohodnotný a nezávislý. Cieľom tejto publikácie je preto navrhnúť niektoré kroky a postupy, ktoré by prispeli k lepšej integrácii týchto občanov do miestnych komunít. Nemáme pri tom na mysli len obyvateľov DSS, ale aj tých, čo žijú so svojimi rodičmi a príbuznými v rodinnom prostredí.

Okrem hľadania odpovedí na otázky „kto a ako môže prispieť k lepšej integrácii OZP do miestnych komunít“, sa príručka zaoberá aj možnosťami rozvoja komunitných služieb ako alternatívou k dlhodobým pobytovým službám v izolovaných inštitúciách – domovoch sociálnych služieb (DSS).

Komu je príručka určená

Príručka pre riadenie rozvoja miestnych komunít je určená pre všetkých tých, ktorým nie je ľahostajný osud OZP a chcú prispieť k zlepšeniu ich života, k vzájomnému pochopeniu a k spolupráci. Prioritne je určená pre zástupcov samospráv alebo MVO, ktorí si za cieľ kladú pôsobiť na vytváranie takej miestnej komunity, v ktorej by dochádzalo k inklúzii všetkých OZP, ktorí tam žijú.

Čo je deinštitucionalizácia a prečo k nej dochádza?

Deinštitucionalizácia sociálnych služieb (DI) je politický a sociálny **proces postupnej zmeny od inštitucionálnej starostlivosti a iných segregačných zariadení k nezávislému životu** s podpornými službami v komunite. Zjednodušene sa dá povedať, že v oblasti starostlivosti o OZP ide o postupné nahrádzanie služieb dlhodobého pobytu v izolovaných inštitúciách – domovoch sociálnych služieb (DSS) službami priamo v miestnej komunite, do ktorých by mali byť presídľovaní. Sleduje sa tým hlavný cieľ DI - kvalitnejší život týchto občanov. Podľa mnohých zistení, pobyt OZP v umelo vytvorenom prostredí súčasných inštitúcií im nielenže neposkytuje dostatok stimulov pre rozvoj, akými by im mohol poskytnúť život v miestnych komunitách, ale dochádza naopak k prehlbovaniu ich znevýhodnenia, nesamostatnosti, o dôstojnosti už ani nehovoriac.

Národná stratégia DI

30. 11. 2011 potvrdila vôľu k deinštitucionalizácii sociálnych služieb aj vláda SR, schválením *Stratégie deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v SR* (ďalej len „Stratégia DI“). Jej základným zámerom je vytvorenie a zabezpečenie podmienok pre nezávislý a slobodný život v prirodzenom sociálnom prostredí komunity pre všetkých občanov, odkázaných na pomoc spoločnosti, prostredníctvom komplexu kvalitných alternatívnych služieb vo verejnom záujme, prechodom z prevažne inštitucionálneho spôsobu poskytovania sociálnych služieb na komunitnú starostlivosť a rozširovaním alternatívnych možností uspokojovania potrieb detí, ktoré boli odňaté zo starostlivosti rodičov. Slobodný a nezávislý spôsob života by mal byť zabezpečený s podporou komunity, odborníkov, členov rodiny ako aj dobrovoľníkov.

Dlhodobými cieľmi Stratégie DI sú:

- zabezpečiť dostupnosť komunitných služieb a opatrení vykonávaných na úrovni komunity, t.j. utvoriť podmienky na život v prirodzenom sociálnom prostredí;
- zabezpečiť individualizáciu uspokojovania všetkých potrieb pre prijímateľov, ktorí sú dnes umiestnení v sociálnych zariadeniach inštitucionálneho charakteru s konečným cieľom ukončenia pôvodných prevádzok zariadení a prechodu osôb z inštitucionálnych zariadení do podporných služieb poskytovaných v komunitnom prostredí.

Ľudské práva, Dohovor OSN o právach OZP

Stratégia DI vychádza a je v súlade s *Dohovorom OSN o právach ľudí so zdravotným postihnutím*, ktorý obsahuje zásady, podľa ktorých je nevyhnutné ich presadzovať, chrániť a zabezpečovať plné a rovnaké užívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd všetkými osobami so zdravotným postihnutím a podporovať úctu k ich prirodzenej dôstojnosti:

- rešpektovanie prirodzenej dôstojnosti, osobnej nezávislosti, vrátane slobody voľby a samostatnosti osôb;
- nediskriminácia;

- plné a účinné zapojenie sa a začlenenie do spoločnosti;
- rešpektovanie odlišnosti a prijímanie osôb o zdravotným postihnutím ako súčasť ľudskej rozmanitosti a prirodzenosti;
- rovnosť príležitostí;
- dostupnosť;
- rešpektovanie rozvíjajúcich sa schopností detí so zdravotným postihnutím a rešpektovanie práva detí so zdravotným postihnutím na zachovanie vlastnej identity, čo v praxi znamená život v rodine a vzdelávanie v bežných školách.

Úlohy verejnej správy v procese DI

Miestna samospráva

Miestna samospráva najlepšie pozná svojich občanov a má k nim najbližšie. Je preto priamo zodpovedná aj za podmienky vytvárania miestnych komunít. Jej úlohy v procese DI sú nasledujúce:

- zisťovanie miestnych potrieb v spolupráci s občanmi s využitím nástroja komunitného plánovania;
- spracovanie vízií, problémov, cieľov a ich napĺňanie participatívnym spôsobom so zapojením všetkých občanov;
- zabezpečenie komunitných služieb a ich dostupnosť (geografickú, bezbariérovosť objektov, ekonomickú).

Samospráva VÚC

Samospráva VÚC je v súčasnosti zriaďovateľom Domovov sociálnych služieb, v ktorých dnes žije väčšina OZP v inštitucionálnej starostlivosti. Metodicky riadi a vykonáva celý proces DI. Regionálnej samospráve z toho vyplývajú v procese DI úlohy:

- Iniciovanie, príprava a riadenie celého procesu DI na úrovni kraja;
- Prostredníctvom DSS výber klientov DSS na integráciu do miestnych komunít, ich následná príprava na samostatnosť, výber komunít a miesta bývania (v spolupráci s DSS, miestnou samosprávou a partnerstvami, miestnymi akčnými či podpornými skupinami vo vhodných miestnych komunitách)
- Podľa stratégie procesu DI a *Akčného plánu prechodu z inštitucionálnej starostlivosti na komunitnú starostlivosť na roky 2012-2015* sa VÚC majú podieľať aj na implementácii investičnej prípravy komunitných služieb, ako aj na príprave a rozvoji ľudských zdrojov pre tieto nové služby. Samosprávne kraje budú mať tiež dôležité koordinačné úlohy vo vzťahu k personálu a prijímateľom služieb zariadení, ktoré budú deinštitucionalizované, ale rovnako budú zodpovedné za komplexné vybudovanie komunitných služieb vo vybraných lokalitách (mestách a v obciach) v rámci svojej, zákonom uloženej koordinačnej funkcie v danom území.

Štátna správa

Na národnej úrovni by mala byť zodpovednosť štátu ponechaná vo veciach:

- obsahovej a časovej koordinácie *Národného projektu podpory deinštitucionalizácie a transformácie systému sociálnych služieb;*
- koordinácie individuálnych investičných pilotných projektov realizovaných vybranými zariadeniami;
- koordinácie prípravy a schvaľovania potrebných legislatívnych zmien, a to aj zmien v súvisiacich verejných službách (vzdelávanie, práca, bývanie);
- koordinácie a schvaľovania štandardov kvality starostlivosti o OZP.

Schéma 1: Úlohy verejnej správy v rozvoji miestnych komunít

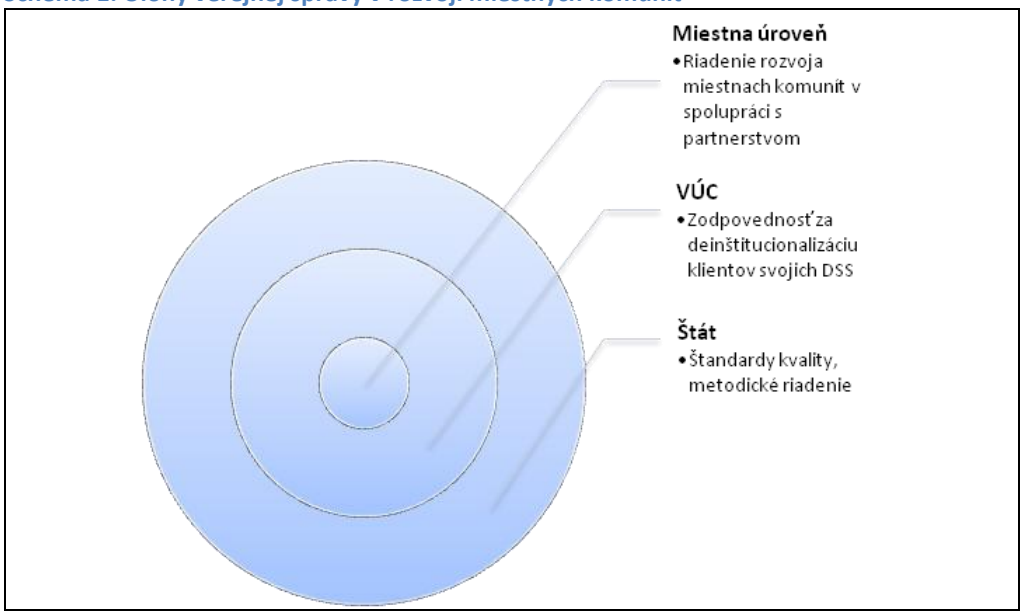

Zdroj: model M.E.S.A.10

Čo je potrebné rešpektovať pre integráciu OZP do miestnych komunít?

- Miestnu komunitu tvoria všetci občania v jej priestore (v obci, mestskej časti a pod.) Je preto nevyhnutné, aby sa čo najviac z nich zapájalo do identifikácii jej problémov a do ich riešenia.

- Vo všetkom je potrebné klásť dôraz nielen na dostatočné materiálne zabezpečenie a bývanie OZP, ale aj na možnosti jeho pracovného uplatnenia na rozvoji komunity, na jeho osobnostný rozvoj ako aj na dostatok voľného času. Ani jeden aspekt nemôže byť uprednostnený na úkor druhého. Schematicky to zachytáva modrý koláč harmónie (Schéma 2). Súčasná spoločnosť kladie dôraz na materiálne zabezpečenie, pričom pracovné uplatnenie OZP nie je buď žiadne, alebo ide o umelú činnosť, ako napríklad výrobu nepotrebných predmetov, čo zanedbáva sektor „práca na rozvoji komunity“. Nečinnosť má tiež neblahý vplyv na rozvoj osobnosti. V prípade, keď sa OZP snaží uchytiť na voľnom trhu, je nútený vynakladať nadmieru úsilia, v ktorom mu nezostáva voľný čas na oddych alebo relaxovanie. Na to, aby vyššie zmienený koláč harmónie mohol byť rešpektovaný, sú potrebné komunitné služby ako aj široká akceptácia a pomoc občanov (Schéma 2)

Schéma 2: Koláč harmónie kľúčových aspektov inklúzie

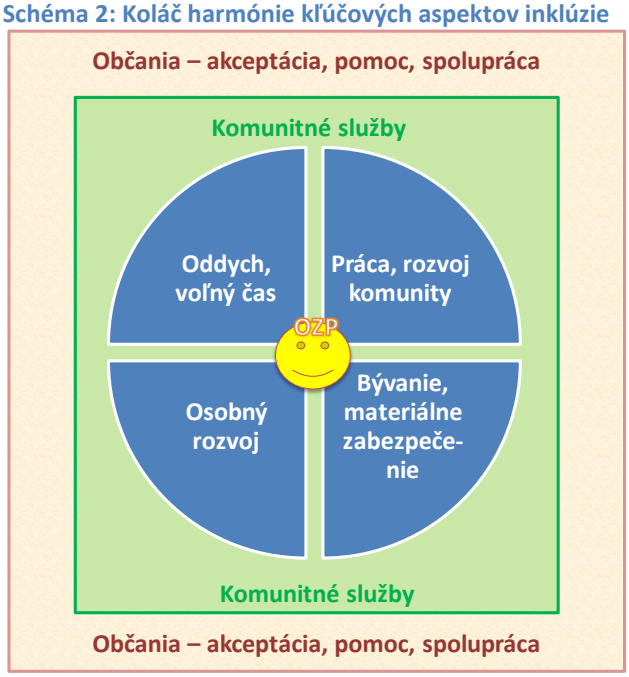

Zdroj: Model M.E.S.A.10

- Najťažším článkom v súčasnej spoločnosti je hľadanie zamestnanie OZP (práca na rozvoji komunity), na čo by mal byť preto pri inklúzii kladený dôraz. Vychádzame z predpokladu, že každý človek, ako aj každý OZP má jedinečné predpoklady/zručnosti, ktoré je možné využiť v pracovnom procese pre rozvoj komunity ako celku. Tieto predpoklady/zručnosti je však potrebné nájsť a následne rozvíjať, aby mohli byť využité. Najlepším spôsobom ich rozvíjania je prostredníctvom reálnej práce. Je potrebné hľadať mechanizmy, pri ktorých by k tomu dochádzalo.

- U osôb s poruchami správania nie je možné tolerovať kriminálnu činnosť rovnako ako u ľudí bez zdravotného postihnutia. Ak však dôjde k viditeľnému polepšeniu s predpokladom jeho trvalosti, a ním vzniknutú škodu už vyrovnal, je potrebné sa na neho pozerať ako keby škodu pred tým nespôsoboval.

- Najdôležitejším prvkom procesu musí byť individuálny plán, ktorý bude zameraný na špecifiká každého jednotlivca pri prechode z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť.

Riadenie rozvoja komunít od začiatku

V napomáhaní k nezávislému životu OZP v miestnej komunite po tom, ako opustili služby DSS, by sa mali zúčastňovať všetci aktéri vo verejnom, súkromnom ako aj v mimovládnom sektore, ktorí tam pôsobia a vplývajú na integráciu OZP do miestnych komunít. Môže ísť napríklad o miestnu samosprávu, rodičov OZP, poskytovateľov sociálnych služieb, lekárov, zástupcov škôl, dobrovoľníkov, UPSVaR, APZ, DSS ako aj samotných užívateľov služieb. Priamo v komunite sa môžu spájať do partnerstiev, vymieňať si nadobudnuté vedomosti a skúsenosti, v spolupráci sa vzájomne dopĺňať, tvoriac synergický efekt.

Úlohy vybraných aktérov:

- **Rodina OZP, okruh najbližších príbuzných**

  Ich úlohou je vychovávať a pomáhať OZP od raného detstva, nájsť a rozvíjať jeho schopnosti, viesť ho k samostatnosti tak, aby sa mohol v dospelosti osamostatniť a rozhodovať o vlastnom živote;

- **Susedia OZP, obyvatelia obce, mesta kde OZP žije a s ktorými môže prísť do kontaktu**

  Pravidelnými aj náhodnými kontaktmi môžu s OZP komunikovať, pomáhať mu pri prekonávaní každodenných potrieb, spolupodieľať sa na jeho sociálnom živote, povzbudzovať ho v prípade slabších chvíľ, a pod. Pravidelný kontakt s OZP je dôležitý pre to, aby sa zmenili postoje verejnosti voči OZP, pri ktorých v súčasnosti prevládajú obavy prameniace z neznalosti a nepochopenia, čo je následkom dodnes prevládajúcej izolácie.

- **OZP**

  Komunitu tvoria aj samotní OZP ako rovnoprávni členovia. Títo sa môžu stretávať či dokonca formálne združovať, nadväzovať prirodzené priateľské kontakty a pod.

- **Miestna samospráva**

  Hrá kľúčovú úlohu v procese deinštitucionalizácie a je preto vítané, aby sa do procesu zapojila ako líder. Jej hlavnou úlohou je prostredníctvom **komunitného plánu** zmapovať miestne komunity vrátane OZP, ako aj zabezpečiť rozvoj komunitných služieb. Samospráva obce má byť prvým kontaktom pre rodičov OZP, má byť nápomocná pri riešení ich problémov, má ich motivovať v tom, aby neumiestňovali dieťa do DSS.

- **Dobrovoľníci a poskytovatelia komunitných služieb, miestne podporné skupiny, a pod.**

  Samospráva nemusí mať vždy odborné kapacity na to, aby priamo zabezpečila všetky alternatívne komunitné služby. Má však podporovať všetkých tých, čo majú na to vôľu a schopnosti, a ktorí zakladajú alebo pôsobia v organizáciách poskytujúce alternatívne služby. O aké služby by malo ísť, uvádzame v zvláštnej časti. V každej obci by mali byť tieto služby **prispôsobené miestnym potrebám**, na čo slúži nástroj pravidelne aktualizovaného a vyhodnocovaného komunitného plánovania.

- Zamestnanci **DSS** poznajú svojich klientov, majú k nim najbližšie, a preto hrajú kľúčovú úlohu pri ich počiatočnej príprave na budúci život v miestnych komunitách. Podieľajú sa tiež v procese hľadania vhodnej komunity a miesta na bývanie.

- **Podnikatelia** tvoria dôležité miesto v tvorbe pracovných miest. Podmienky voľnej konkurencia ich nútia pre zamestnancov hľadať také pracovné uplatnenie, ktoré prináša spoločnosti úžitok, a kľúčovú úlohu hrajú aj v materiálnom zabezpečení občanov. Dôležité postavenie pre OZP majú **chránené dielne** a **agentúry podporovaného zamestnávania.**

Medzi aktérmi prebiehajú mnohočíselné vzájomné interakcie a vzťahy, čo znázorňuje Schéma 3.

Schéma 3: Aktéri, ktorí sa spolupodieľajú na rozvoji komunity

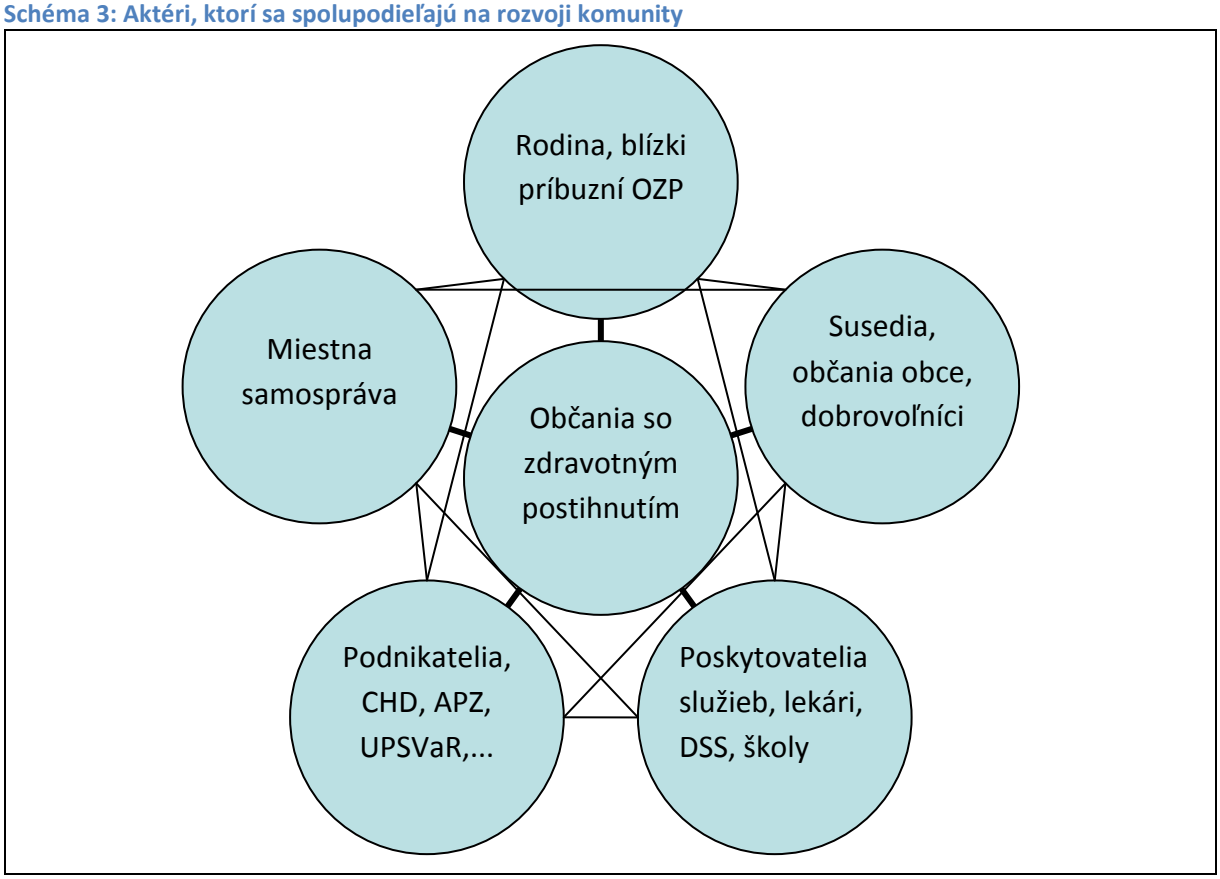

Zdroj: model M.E.S.A.10

Komunitný líder

Ak chceme komunitu formovať želateľným smerom, musíme dobre poznať ľudí a miesto, v ktorom žijú. Je tiež dôležité poznať cieľovú skupinu, ktorej má slúžiť, a pre ktorú má vytvoriť podmienky napomáhajúce pri skvalitňovaní života. Dôležitá úloha v tomto procese prislúcha **komunitnému lídrovi**. Je to osoba, ktorá má schopnosť viesť ľudí, ovplyvňovať ich postoje, vyjasňovať ich očakávania, usmerňovať a spájať komunitu, definovať širšie súvislosti, tvoriť a spolupodieľať sa pri napĺňaní vízii.

Zapojenie expertov, spolupráca a osveta

Na Slovensku sa komunity, obce, mestá či mikroregióny stretávajú s podobnými problémami. V oblasti sociálnych služieb na všetkých úrovniach možno napríklad počuť o nedostatku finančných prostriedkov. Pri hlbšej analýze tiež môžeme zistiť, že mnoho ľudí neoplýva znalosťami ani vedomos-

ťami, ktoré by zodpovedali potrebám procesu deinštitucionalizácie sociálnych služieb. Preto bude dôležité, aby sa do riadenia rozvoja komunity zapojili aj experti znalí príslušnej problematiky.

V menších mestách a obciach sa u niektorých ľudí prejavuje **nedostatok sebavedomia** na to, aby svoje znalosti, vedomosti či schopnosti prejavili v bežnom živote. Skupinu zručných a vzdelaných ľudí, ktorí majú dosť zdravého sebavedomia, tvorí len menšiu časť obyvateľov obcí. Títo ľudia však často nemajú dostatok **informácií**. Preto bude dôležitá osveta čo najširšej verejnosti.

Šírenie informácií v komunite je značne obmedzené. Nie všetci, čo ich vedia využiť, sa k nim dostanú. Aby sa tento znak komunity eliminoval, musí existovať dostatočná a kvalitná **spolupráca** všetkých aktérov procesu DI, založená predovšetkým na včasnej komunikácii.

Vyššie spomínané skutočnosti schematicky znázorňuje pyramída faktorov, ktoré je potrebné zohľadniť pri rozvoji komunity (Schéma 4). Pokiaľ je na účinnej a tvorivej spolupráci zapojených veľké množstvo aktérov a ďalších subjektov podporujúcich napĺňanie spoločných cieľov, ľahšie sa prekoná aj problém **miestnych zdrojov ľudského kapitálu** umiestnený na najvyššom mieste. Potrebné budú investície do budovania komunitných zariadení, infraštruktúry, podnikania a pod.

Ak zohľadníme všetky faktory znázornené v pyramíde, bude môcť dôjsť k vytvoreniu komunity, ktorá bude pracovať a ponúkať služby napomáhajúce k dosiahnutiu kvalitnejšieho života občanov so zdravotným postihnutím.

Schéma 4: Pyramída faktorov, ktoré je potrebné zohľadniť pri rozvoji komunity

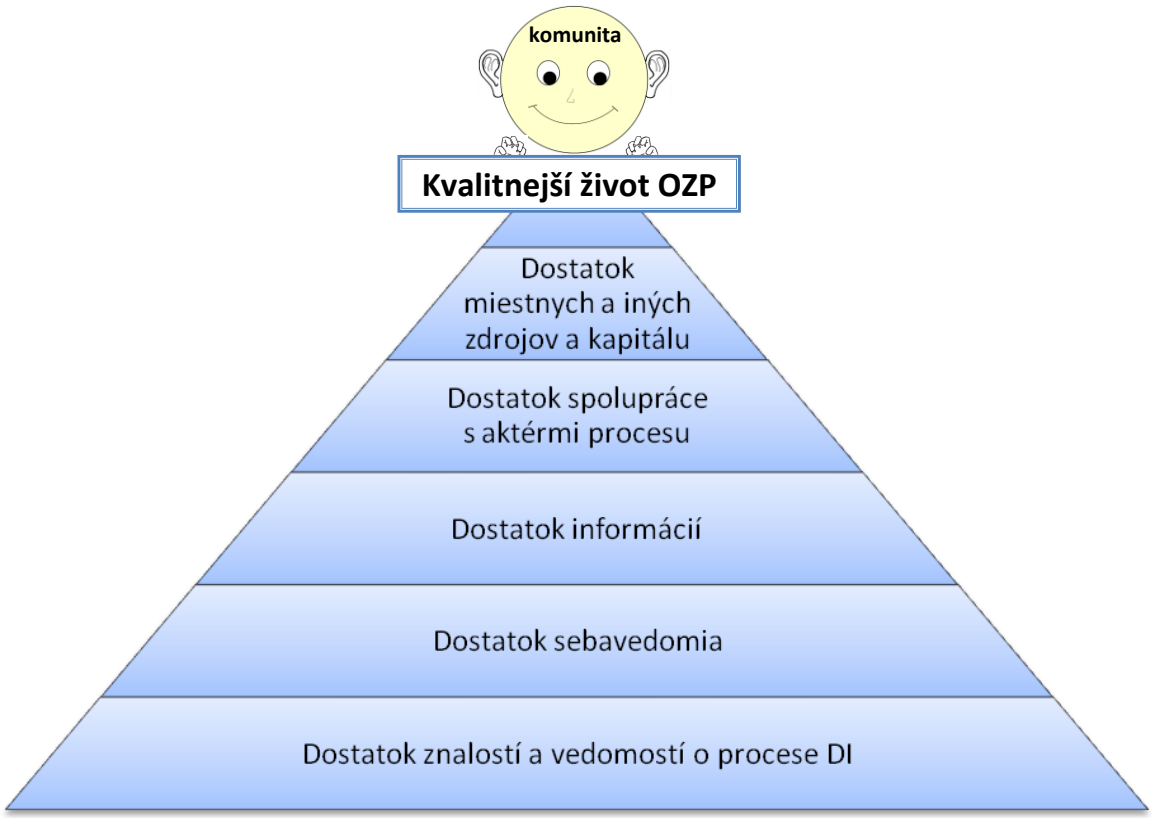

Zdroj: Model M.E.S.A.10

Praktické kroky pri riadení rozvoja komunity

Vznik partnerstva

- V širšej komunite sa musí ujať úlohy **líder**, ktorý si vedenie komunity smerom k zabezpečeniu kvalitnejšieho života OZP zoberie za svoju zodpovednosť. V ideálnom prípade by lídrom mala byť obec zastúpená starostom alebo primátorom. Môže to však byť aj miestny aktivista (bojovník za život v komunite), ktorý za tým účelom založí MVO, alebo bude iniciovať vznik lokálneho partnerského zväzku (partnerstvo, miestna akčná skupina, miestna podporná skupina a pod). Pokiaľ sa úlohy lídra nezhostí miestna samospráva, možno uvažovať s tvorbou inovatívnych grantov na podporu tých, ktorí líderstvo prevezmú.

- Najprv si líder začne mapovať informácie o všetkom, čo súvisí s procesom DI a životom OZP v miestnej komunite. Následne zrealizuje podpornú informačnú kampaň na území celej komunity.

- Po určitom čase môže zorganizovať verejné stretnutie, na ktorom dá možnosť prihlásiť sa všetkým osobám, ktorí sa s procesom DI a skvalitňovaním života OZP stotožňujú a chcú ho podporovať. Z týchto ľudí sa vyformuje užšia skupina, ktorá bude na procese intenzívnejšie pracovať.

- Pokiaľ líder nie je zástupcom miestnej samosprávy, snaží sa ju oficiálne osloviť pre spoluprácu ako jeden z prvých subjektov. Vzhľadom na jej úlohy je pravdepodobné, že aspoň v nejakej miere bude proces podporovať. Líder sa však snaží, aby sa jej zástupcovia stotožnili s vecou o ktorú usiluje, a stali sa členom užšej skupiny. Potreby OZP sa snaží prepojiť s komunitným plánovaním rozvoja sociálnych služieb obce.

- Užšiu skupinu ľudí spolupracujúcich na riadení rozvoja komunity budeme ďalej nazývať „partnerstvom“.

Plánovanie/riadenie činností v partnerstve

- Členovia partnerstva sa pravidelne schádzajú. Ako prvé sa dohodnú na **spoločnej vízii,** ktorá popisuje želateľný stav, ako by ich komunita mala vyzerať po dostatočne dlhšom časovom úseku, napríklad po 15 rokoch.

- Existuje viacero účinných techník, akým spôsobom je možné tvoriť spoločnú víziu participatívnym spôsobom. Navrhujeme metódu, pri ktorej jednotliví členovia skupiny majú spočiatku možnosť vyjadrovať sa k tomu, čo by v ich vízii nemalo chýbať, na čo by mala byť zameraná. Jednotlivé želania sa potom budú zapisovať do odrážok, z ktorých potom bude vízia formulovaná.

- Jednotlivé aspekty vízie sa môžu podeliť do tematických okruhov, v ktorých bude dochádzať k plánovaniu. Príklad tematických okruhov:
    - Školstvo – prístup OZP k vzdelávaniu
    - Miestne hospodárstvo – prístup OZP k práci
    - Ostatné (komunitné) služby: identifikácia zručností OZP, terénne služby, denný stacionár, prepravná služba a pod.
- Pre každý z tematických okruhov bude zvolávaná zvláštna pracovná skupina pozostávajúca z členov partnerstva ochotných podieľať sa na danej oblasti. Je želateľné, aby si títo členovia vytypovali a následne na stretnutia prizývali aj ďalších relevantných miestnych odborníkov/aktérov, ktorí majú čo, alebo chcú k problematike niečo povedať, alebo majú v danom sektore kľúčový vplyv.
- Členovia pracovných skupín najprv identifikujú hlavné problémy vo svojej oblasti obdobným spôsobom, ako pred tým definovali víziu.
    - Príklad problémov: Tematický okruh školstvo, problémy:
        - OZP nemajú prístup k školstvu
        - Nedostatok učiteľov
        - V našej komunite chýba základná škola
- Členovia skupiny sa potom dohodnú na najdôležitejšom (kľúčovom) probléme. V zásade pri práci v skupinách neodporúčame používať metódu hlasovania. Členovia skupiny by mali o výhodách ako aj nevýhodách návrhoch diskutovať dovtedy, kým nevzíde všeobecná zhoda/kompromis. V praxi sa totiž môže stať, že výraznejšia väčšina bez hlbších úvah „prevalcuje“ menej výrazného jednotlivca, ktorý však môže mať najlepší nápad. Hlasovanie odporúčame použiť ako poslednú možnosť, keď nie je možné v rozumnom čase dosiahnuť kompromis. Výsledkom by mal byť aj zápis najdôležitejších diskutovaných návrhov a zdôvodnení tak, aby sa žiadna myšlienka nestratila.
    - Príklad kľúčového problému: OZP nemajú prístup k školstvu
- Z kľúčového problému sa následne vytvorí „strom problémov“, kde na ľavú stranu sa uvádzajú možné príčiny problému, a na pravú stranu dôsledky. Strom problému môže byť rozvetvený a môže obsahovať aj predchádzajúce problémy, ktoré sú týmto spôsobom utriedené, a ozrejmujú aj jednotlivé súvislosti a mieru dôležitosti jednotlivých problémov.

Ilustratívny príklad stromu problémov:

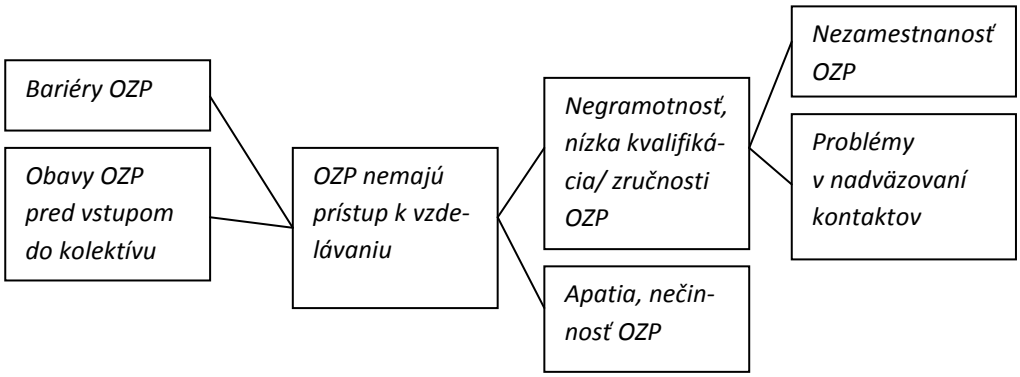

- Po tom, ako bol vytvorený strom problémov, sú jeho položky pretransformované na pozitívne výrazy tak, aby z nich bolo možné odvodiť priority.

Príklad pretransformovaného „stromu problémov“:

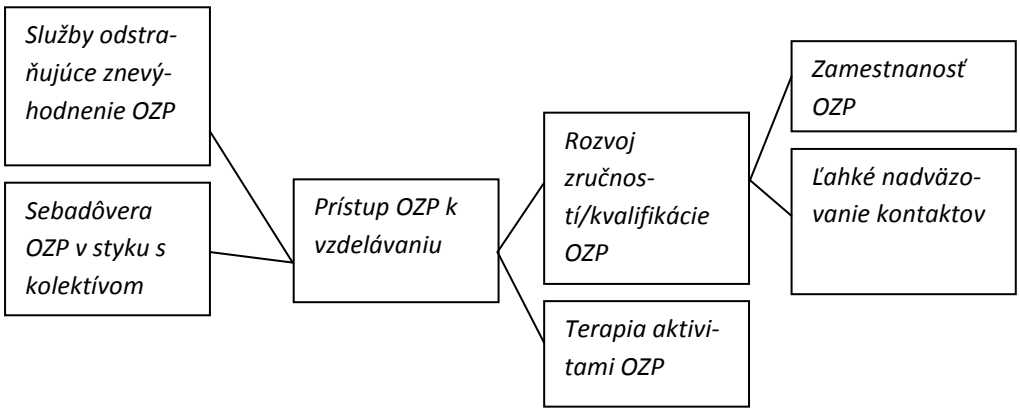

- Z uvedených pozitívnych výrazov sa vyfiltrujú tie, na ktoré zmeny samotná komunita nemá v plyv. Z toho, čo ostane, sa vyberú reálne priority. Výber priorít je sprevádzaný diskusion tak, aby bol dosiahnutý kompromis.
- Podobnou skupinovou prácou sa následne z priorít tvoria krátkodobé ciele (napríklad na 1 rok), aktivity, ich rozpočet, monitorovacie indikátory a pod. Môže tiež dôjsť k rozdeleniu úloh alebo zodpovedností za realizáciu aktivít medzi jednotlivých konkrétnych ľudí.

V plánovaní by taktiež nemal chýbať:

- **Audit zdrojov** – prehľad existujúcich zdrojov – ľudských, materiálnych, finančných
- **Swoot analýza** (identifikácia silné a slabé stránok, príležitostí a ohrození v komunite smerom k zabezpečeniu lepšieho života OZP a k deinštitucionalizácii)
- **Rozpočet**

- plán a časový harmonogram na vytvorenie komunitných služieb, ak v danej lokalite chýbajú a obec nemá vypracovaný komunitný plán rozvoja sociálnych služieb

Individualizovaný prístup

- Ako sme spomínali, v procese plánovania by kľúčovú úlohu mali zohrávať aj OZP. Predovšetkým by mali byť vypočutí pri identifikácii problémov ako aj do návrhov riešení tak, aby všetky opatrenia v komunite a komunitné služby flexibilne reagovali na potreby práve tých OZP, ktorí tam žijú. Preto by aj OZP (resp. ich zástupcovia) mali byť členmi partnerstva, a ak by sa aj neprihlásili, mali by byť aspoň prizývaní do pracovných skupín.

- V tejto súvislosti stojí za zmienku spomenúť existenciu individuálnych plánov rozvoja, ktoré existujú (alebo by aspoň mali existovať) pre každého OZP. Ide o dokumenty s dôverným charakterom, na ktorých vypracovaní sa podieľajú odborníci, ktorí pracujú a vedú jednotlivých OZP. Môžu obsahovať užitočné informácie využiteľné aj v procese plánovania. Aby boli využiteľné, navrhujeme rozšíriť každý individuálny plán o stručný záver, do ktorého by ten, kto individuálny plán vypracoval, zaznačil potreby OZP smerom k partnerstvu. Tieto požiadavky môžu obsahovať napríklad popis komunitných služieb, ktoré chýbajú, popis problémov existujúcich služieb a pod. Neobsahovali by meno OZP, ani dôverné informácie, a preto by mohli byť poskytnuté aj členom partnerstva.

Komunitné služby – základný nástroj integrácie

Základným nástrojom integrácie OZP do miestnych komunít sú komunitné služby. Označuje sa nimi celé spektrum služieb, ktoré umožňujú jednotlivcovi žiť v komunite, a pokiaľ ide o deti OZP, ktoré im umožňujú vyrastať v rodinnom prostredí, aby nemuseli byť „odkladaní" do inštitúcií. Zahŕňa celý rad bežných služieb, ako sú napríklad podpora bývania, zdravotná starostlivosť, vzdelávanie, zamestnanie, kultúra a voľný čas, ktoré by mali byť prístupné každému bez ohľadu na povahu jeho postihnutia alebo požadovaný stupeň podpory. Tento pojem odkazuje tiež na špecializované služby, ako je napríklad osobná asistencia pre zdravotne postihnuté osoby, odľahčovacia starostlivosť a ďalšie. Zahŕňa aj rodinnú starostlivosť a starostlivosť rodinného typu o deti, vrátane náhradnej rodinnej starostlivosti a preventívnych opatrení na včasnú intervenciu a podporu rodiny[1].

Mapa 1: Opatrovateľská služba, Zariadenia podporovaného bývania a DSS v Banskobystrickom kraji k 11.09.2014

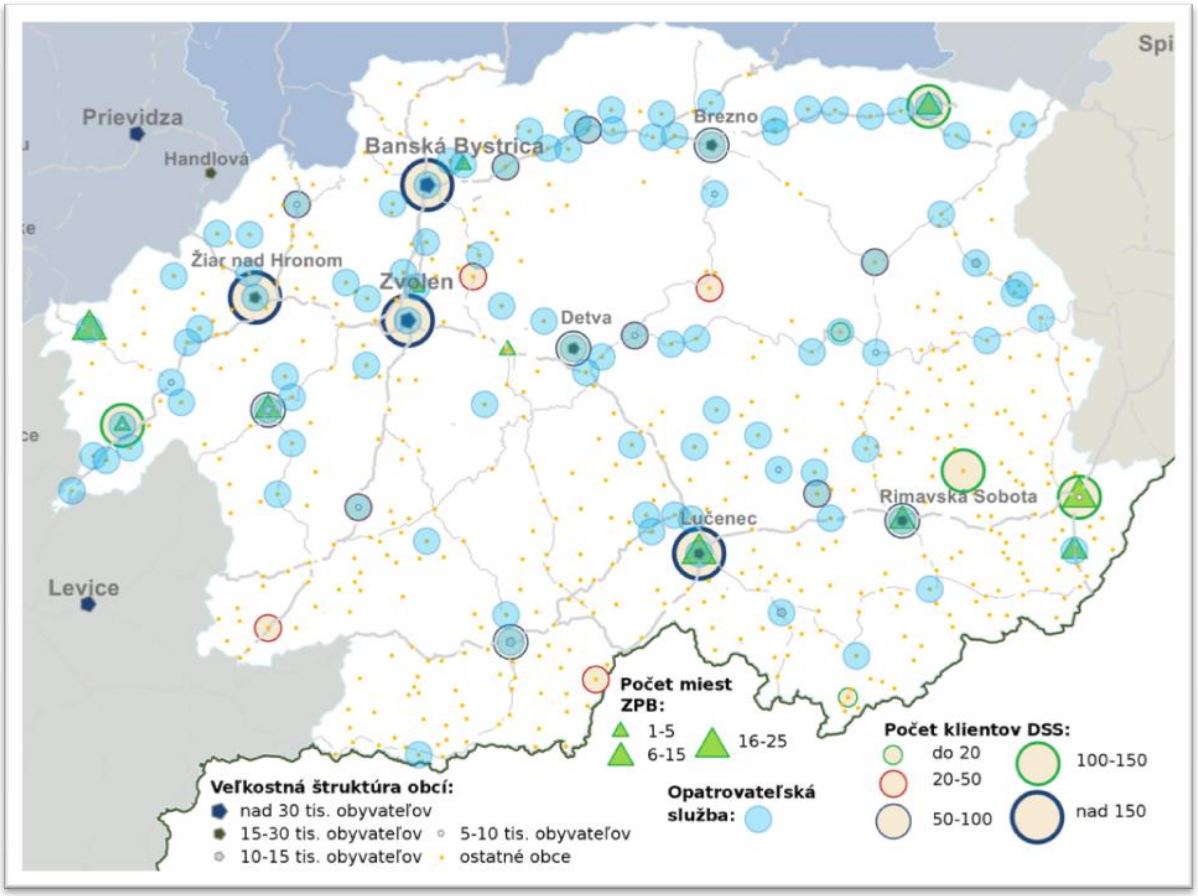

Zdroj: mapa M.E.S.A.10 na základe údajov Centrálneho registra poskytovateľov sociálnych služieb MPSVaR, 11.09.2014

[1] Zdroj: Spoločné európske usmernenia pre prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť (www.deinstitutionalisationguide.eu)

Prostredníctvom komunitných služieb majú byť v procese DI zabezpečované aj sociálne služby, ktoré dovtedy zabezpečovali DSS.

Mapa 2: Lokalizácia vybraných komunitných služieb v BBSK a DSS

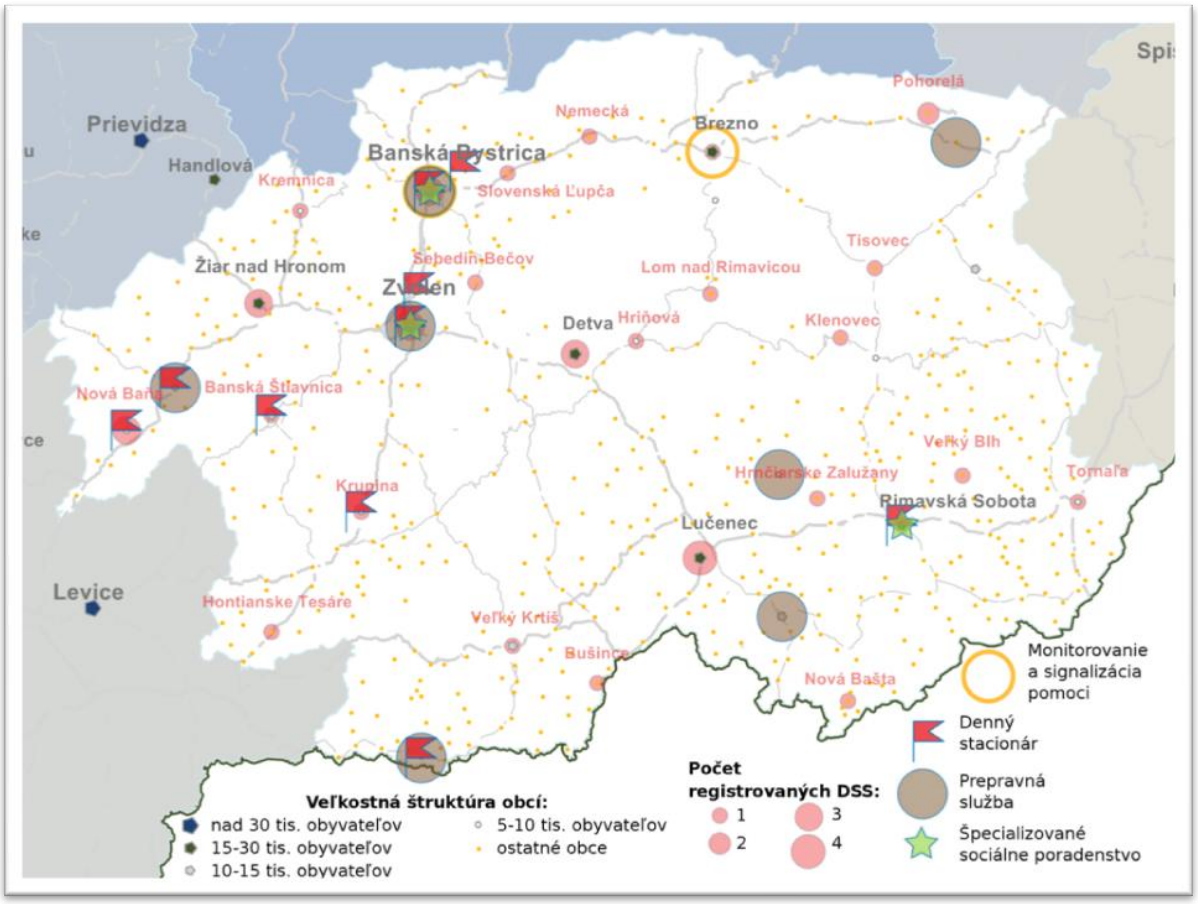

Zdroj: mapa M.E.S.A.10 na základe údajov Centrálneho registra poskytovateľov sociálnych služieb MPSVaR, 11.09.2014

Podľa odborníkov je sociálna služba službou komunitnou, keď spĺňa súčasne všetky tieto požiadavky:

- uspokojuje individuálne potreby občana bez toho, aby musel trvalo opustiť svoje doterajšie bydlisko;
- je poskytovaná ambulantnou alebo terénnou formou (výnimkou je služba podporovaného bývania a zariadenia opatrovateľskej služby);
- je poskytovaná obyvateľom obce, prípadne susedných obcí, ktorých dostupnosť je v rámci normy (25 km alebo 40 minút);
- je poskytovaná obcou alebo iným registrovaným poskytovateľom so sídlom v obci a v okolí;
- je dopĺňaná dobrovoľníckou činnosťou a darcovstvom miestnych obyvateľov;
- vytvára sa na základe komunitného plánu alebo po dôkladnej analýze potrieb a po diskusii s cieľovou skupinou o podobe a kapacite služby;
- zvyčajne je kombinovaná s príspevkom na osobného asistenta alebo opatrovateľa;

- Je poskytovaná v inkluzívnom prostredí, ktoré umožňuje prijímateľovi využívať aj ostatné verejné služby a verejné priestory[2].

Komunitnou službou nie je služba poskytovaná v inštitúciách formou celoročného pobytu.
Pre OZP boli identifikované nasledujúce komunitné služby:

- služby včasnej intervencie;
- opatrovateľská služba terénnou formou (možnosť poskytovania tejto služby aj pre seniorov);
- prepravná služba (možnosť poskytovania tejto služby aj pre seniorov);
- požičiavanie pomôcok (možnosť poskytovania tejto služby aj pre seniorov aj ako prevencia);
- odľahčovacia služba (možnosť poskytovania tejto služby aj pre seniorov);
- podpora samostatného bývania (možnosť poskytovania tejto služby aj pre seniorov);
- poskytovanie sociálnej služby v ZOS na prechodný čas (možnosť poskytovania tejto služby aj pre seniorov);
- sprievodcovská služba a predčitateľská služba;
- tlmočnícka služba;
- sprostredkovanie tlmočníckej služby;
- sprostredkovanie osobnej asistencie;
- rehabilitačné stredisko – ambulantné;
- zariadenie podporovaného bývania;
- služby ZSS dennou formou;
- denný stacionár (možnosť poskytovania tejto služby aj pre seniorov);
- sociálna rehabilitácia;
- sociálne poradenstvo (možnosť poskytovania tejto služby aj pre seniorov, ako služby krízovej intervencie, prevencie ako aj SPO a SK);
- špecializované sociálne poradenstvo (možnosť poskytovania tejto služby aj pre seniorov, ako služby krízovej intervencie, prevencie ako aj SPO a SK)[2].

Uvedený výpočet však nie je vyčerpávajúci. Je plne v rozhodnutí miestnych obyvateľov, subjektov alebo partnerstiev, aké komunitné služby môžu byť pre OZP vytvorené.

[2] Zdroj: príspevok p. Heleny Wolekovej „Komunitné služby na Slovensku“, ktorý odznel na 6. Fóre EAPD v Bratislave, dňa 24. Júna 2014

Dostupnosť komunitných služieb

Pod dostupnosťou komunitných služieb máme na mysli geografickú dostupnosť (vzdialenosť od klienta), fyzickú dostupnosť objektov (bezbariérový prístup) a ekonomickú dostupnosť (schopnosť financovať náklady).

Hoci by aj neboli v miestnej komunite dostupné všetky potrebné komunitné služby, pre zvýšenie efektivity ich poskytovania je možné spolupracovať s blízkou obcou, v ktorej je vytvorená, pokiaľ je táto služba pre OZP dostupná.

Mapa 3: Lokalizácia vybraných komunitných služieb v BBSK a DSS

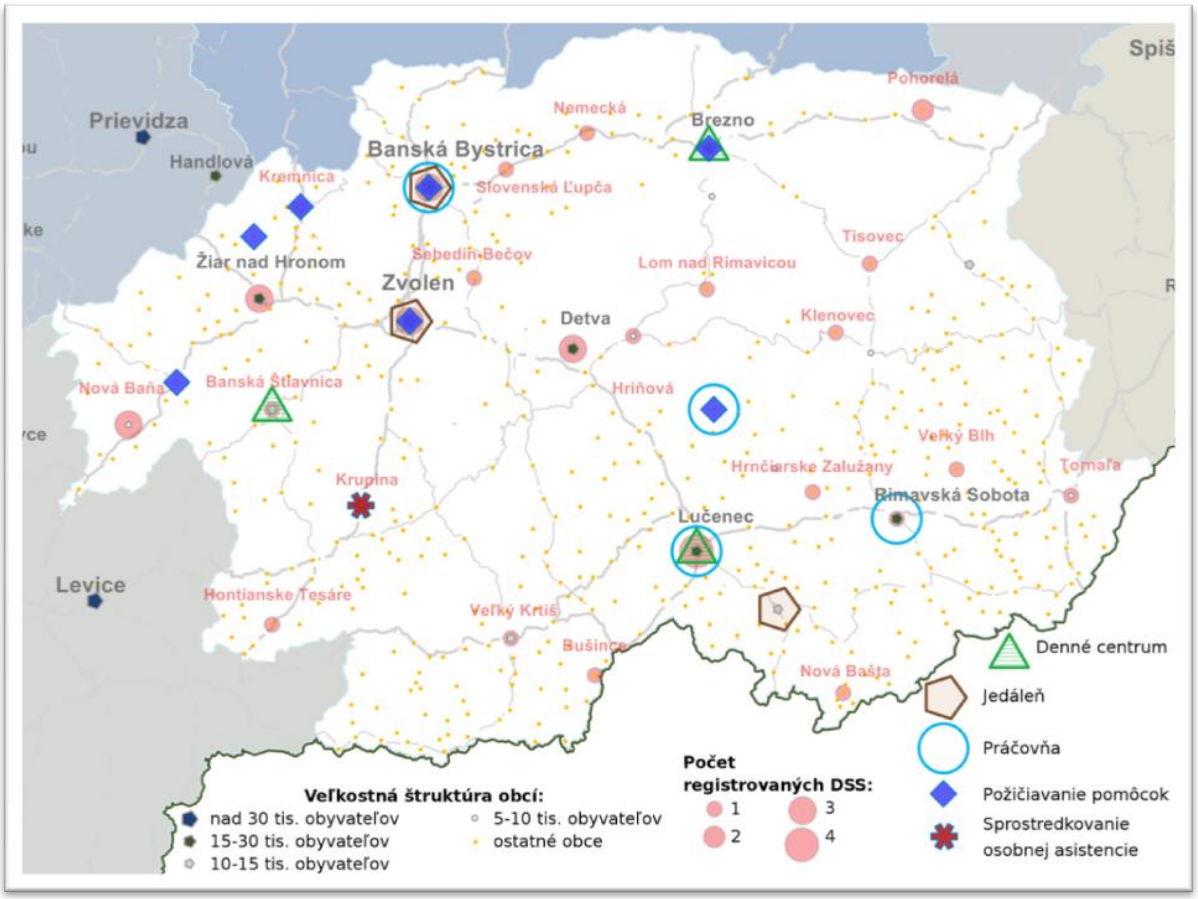

Zdroj: mapa M.E.S.A.10 na základe údajov Centrálneho registra poskytovateľov sociálnych služieb MPSVaR, 11.09.2014

Zabezpečenie prístupnosti komunitných služieb predpokladá:

- zmapovať OZP na území obce;
- v prípade, ak v území obce žijú obyvatelia odkázaní na vozík, vybaviť všetky verejné budovy bezbariérovým prístupom;
- zmapovať ďalšie potreby OZP a rodičov, ktorí sa o nich starajú;
- zmapovať existujúce komunitné služby v obci, a v rámci dostupnosti 25 km/40 min komunitné služby v priľahlých obciach. V spolupráci s lokálnym partnerstvom analyzovať potenciál

využívania týchto služieb pre OZP ako aj rodičov, ako aj potenciál nových služieb, ktoré by OZP umožnili rozvíjať sa v súlade s koláčom harmónie (Schéma 2).

Pre priblíženie obrazu o existujúcich komunitných službách uvádzame mapy ich súčasnej lokalizácie v Banskobystrickom kraji, vytvorené z údajov získaných z Centrálneho registra poskytovateľov sociálnych služieb (Mapa 1-Mapa 4). Aj tu sa potvrdzuje, že pre zabezpečenie dostupnosti na celom území SR bude potrebné vybudovať ešte mnoho takýchto služieb.

Mapa 4: Služby v oblasti práce OZP a DSS v Banskobystrickom kraji

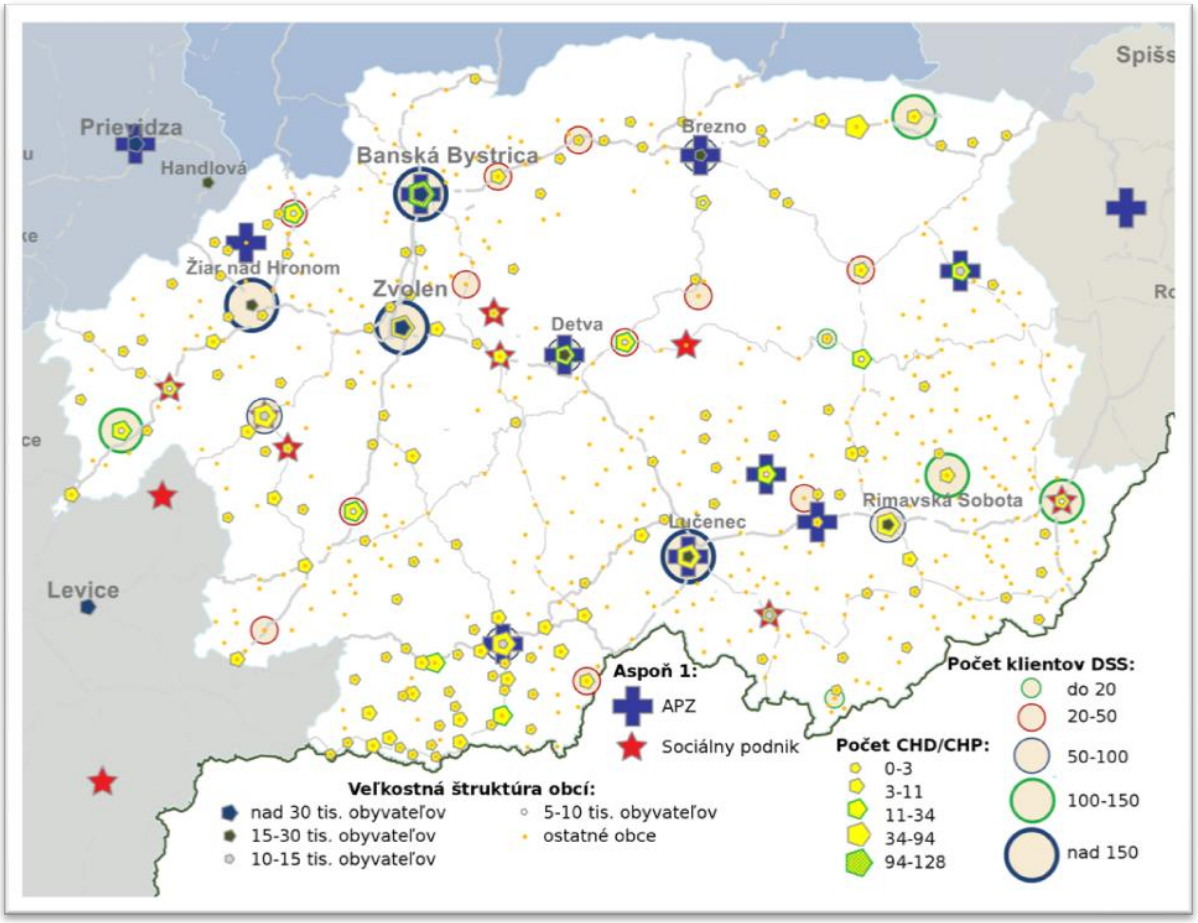

Zdroj: mapa M.E.S.A.10 na základe údajov Centrálneho registra poskytovateľov sociálnych služieb MPSVaR k 11.11.2013

Ako zabezpečiť komunitné služby?

Existujú rôzne spôsoby zabezpečenia komunitných služieb. Obce často poskytujú komunitné služby priamo, prostredníctvom vlastného úradu alebo vlastnej organizácie. Obec však nemusí poskytovať všetky komunitné služby, jej prvoradou úlohou je ich koordinácia. Častými poskytovateľmi komunitných služieb sú mimovládne organizácie (resp, aj iné subjekty, ktorých činnosť súvisí s rozvojom komunity). Obec ich môže podporovať, resp. môže ich iným spôsobom motivovať tak, aby k vzniku komunitnej služby došlo.

Čo môže spôsobiť, keď chýbajúcu službu založí miestna samospráva

Ako príklad, keď činnosť samosprávy motivovala vznik aktivít súvisiacich s komunitnými službami možno uviesť skúsenosť mesta Žarnovica. Toto mesto sa rozhodlo založiť prepravnú službu vzhľadom na skutočnosť, že tam dovtedy neexistovala. Po jej spustení však zaznamenalo nečakanú reakciu zo strany súkromných taxikárskych služieb: plošné znižovanie ich cien až pod úroveň ceny prepravnej služby (30 centov na km)! Pre mestský úrad tým odpadla starostlivosť o prepravované osoby, ktorým postačovali taxikárske služby, pretože ju začal zabezpečovať niekto iný, a to dokonca za lepšiu cenu.

Priama dohoda obce s podnikateľom

Mesto Žarnovica spolupracuje so súkromným sektorom aj v oblasti stravovania. Dohodlo sa s podnikateľom, že miesto varenia a roznášania stravy bude dávať oprávneným občanom finančný príspevok na stravovanie tak, aby mohol využívať jeho služby. Výsledkom je, že podnikateľ začal zabezpečovať varenie a rozvoz stravy až do domovov klientov - za cenu 2,90 eur/obed.

Komunitné centrum – služby „pod jednou strechou“

Z hľadiska dostupnosti služieb je vhodným príkladom založenie komunitného centra, kde viacero služieb je zabezpečených „pod jednou strechou“. Ako príklad dobrej praxe uveďme komunitné centrá v Bansklej Bystrici:

> *Mesto Banská Bystrica má dve komunitné centrá (KC). Jedno sídli na Robotníckej ulici a vzniklo prestavaním objektu bývalých jaslí. Druhé je na najväčšom banskobystrickom sídlisku Sásová na Krivánskej ulici. Občania všetkých vekových skupín tak môžu nájsť (najmä na Robotníckej ulici) pestrú ponuku služieb a voľnočasových aktivít.*
>
> *Okrem poskytovania stravy budú v KC k dispozícii pomocné služby ako pranie, žehlenie, kaderníctvo, pedikúra. Návštevníci si posedia v knižnici či hudobnom salóniku alebo zahrajú na klavíri. Kto má radšej ručnú prácu, môže si v keramickej peci vyrobiť rôzne predmety. Ten, kto radšej uprednostní športovanie, môže zase využívať služby fitnes centra.*
>
> *Medzi službami nechýba ani možnosť tzv. arte-terapie ako prevencia pred emocionálnymi a sociálnymi problémami. Komunitné centrá pripravujú pre svojich klientov aj* rozšírené rehabilitačné služby.

Komunitné služby vo forme n.o. založenej mestom

Za príklad dobrej praxe možno považovať aj skutočnosť, keď miestna samospráva neprevádzkuje všetky komunitné služby priamo, ale za týmto účelom založí neziskovú organizáciu, ktorá potom pôsobí nezávisle. Príkladom je *n.o. Nezábudka* v meste Fiľakovo. V čase založenia táto nezisková organizácia poskytovala opatrovateľskú službu v domácnostiach klientov. Neskôr sa jej činnosť rozrástla na zabezpečovanie celej škály sociálnych služieb, ktoré tým už nemuselo zabezpečovať mesto (domov

dôchodcov, DSS, zariadenie opatrovateľskej služby, odľahčovacia služba, jedáleň, prepravná služba, kurzy pre opatrovateľov, sociálne poradenstvo).

Pri súčasných podmienkach financovania sociálnych služieb a pri minimálnej finančnej podpory zo strany mesta je zabezpečenie takého spektra sociálnych služieb veľmi náročné. Manažment *n.o. Nezábudka* však tento problém veľmi dobre zvláda. Na vykrytie náročných prospešných činností, ktoré by boli v strate, používa prebytky zo ziskovejších aktivít. Snaží sa tiež spolupracovať s podnikateľmi, ktorí organizáciu ochotne podporujú, uvedomujúc si že aj *„oni raz budú starí"*, napríklad vo forme sponzorských darov. Oveľa radšej dajú podporu transparentnej neziskovej organizácii ako obci. Okrem toho sa manažment snaží v maximálnej miere využívať aj pomoci zo štrukturálnych fondov a pod.

N.o. Nezábudka podporuje aj mesto, ktoré má na jej fungovaní záujem. Jeho príspevky však spočívajú predovšetkým len v symbolickom prenájme budovy či v možnostiach poskytnutia miesta vo svojich médiách za účelom propagácie. Vzhľadom na možné zmeny orientácie mesta po komunálnych voľbách sa Nezábudka, n.o. snaží byť v maximálnej miere nezávislá od príspevkov mesta.

Hlavnou výhodou poskytovania komunitných služieb vo forme nezávislej organizácie je nezávislosť - stabilita manažmentu aj pri zmene miestnych vlád, ktoré sú v podmienkach samosprávy na Slovensku pomerne časté. Mesto je s organizáciou prepojené len čiastočne - prostredníctvom členstva v správnej rade.

Financovanie komunitných služieb

Financovanie komunitných služieb je v súčasnosti možné realizovať prostredníctvom viacerých zdrojov:

- **z verejných zdrojov:**
  - z programov MPSVR SR vo forme finančných príspevkov pre obce špeciálne určených na poskytovanie niektorých komunitných služieb (ako sú služby nocľaháreň, útulku, domova na pol ceste, zariadenia pre seniorov, zariadenia opatrovateľskej služby);
  - z dotačnej schémy MPSVR podľa každoročne vyhlasovaných priorít;
  - z rozpočtov regionálnej a miestnej samosprávy;
  - z dotačných mechanizmov Úradov práce sociálnych vecí a rodiny (ide napríklad o príspevky na podporu tvorby chránených dielní a chránených pracovísk);
- **z úhrady prijímateľov** za poskytovanie sociálnej služby, príp. od jeho rodiny;
- **z darov a grantov;**
- **z výsledkov hospodárenia** poskytovateľov sociálnych služieb;

Okrem uvedených možností financovania sociálnych služieb je možné komunitné služby spolufinancovať aj z ďalších dostupných zdrojov, ktoré si však vyžadujú mať vypracované projekty podľa kritérií výziev, ktorých zverejňovanie je potrebné sledovať. Ide o:

- **nástroje Európskej komisie**

  - prostriedky ***Regionálneho operačného programu*** (ROP), ktoré slúžia predovšetkým na krytie investičných nákladov súvisiacich s rekonštrukciami existujuúcich a nových sociálnych služieb komunitného typu (objekty podporovaného bývania, objekty pre ambulantné služby, denné stacionáre a pod.) Tieto sú zamerané na vybrané projekty DSS zaradených do procesu DI;

  - V súčasnosti sa pripravuje program ***Regionálnej integrovanej územnej stratégie*** **(RIUS)** na obdobie 2014-2020, ktorý je sčasti zameraný aj na rozvoj a budovanie komunitných služieb ako podpora procesu DI sociálnych služieb v jednotlivých samosprávnych krajoch. RIUS je plánovacím a realizačným nástrojom pre aplikáciu integrovaného prístupu, ktorý sa bude uplatňovať pri realizácii *Integrovaného regionálneho operačného programu* (IROP) v programovom období 2014 - 2020. RIUS zohľadňuje princípy pre integrovaný prístup, kde sú zakotvené **zásady partnerstva a integrovaný prístup k územnému rozvoju.** Východiská pre realizáciu integrovaného prístupu v SR zakotvuje *Partnerská dohoda SR na roky 2014-2020* prostredníctvom nasledujúcich nástrojov:

    - integrované územné investície,
    - udržateľný mestský rozvoj,
    - miestny rozvoj vedený komunitou

    Cieľom *Integrovaného regionálneho operačného programu* (IROP) je prostredníctvom RIÚS zabezpečiť čo najväčšie synergické efekty na území prepojením územnej a tematickej koncentrácie k zabezpečeniu rastu a zamestnanosti vychádzajúc zo špecifických potrieb a výziev regiónov, funkčného využitia a potenciálu územia s dopadom na kvalitu života obyvateľov.

  - Prostriedky z **Európskeho sociálneho fondu** (ESF):

    - z operačného programu *Zamestnanosť a inklúzia* v programovacom období 2014-2020. Ide o podporné nástroje smerované najmä na školenie manažmentu a ostatného personálu poskytovateľov služieb vrátane DSS. Určené sú pre prijímateľov služieb na aktivity súvisiace s transformáciou sociálnych služieb (poradenstvo, supervízia, kontrola, monitoring, hodnotenie výsledkov);

- iné finančné mechanizmy, ako napr. **Nórsky finančný mechanizmus**.

Záver

Zatvoriť inštitúcie by bolo jednoduché, keby sme sa nemuseli postarať o ich klientov. Zabezpečiť kvalitné komunitné služby je preto nevyhnutnou podmienkou procesu DI, čo je spojené s procesom ich efektívneho fungovania, koordinácie a plánovania. V našom systéme sociálnych služieb, ktorý je decentralizovaný na miestnu samosprávu, je nevyhnutné zabezpečiť miestnu dohodu v komunite všetkých potenciálnych poskytovateľov služieb. V dohode alebo pláne musí byť zapracovaná vízia systému služieb, ktorá vzíde z konzultácií používateľov a ich rodín.

Najväčšou oporou OZP nie sú len ich rodiny, priatelia či susedia. Sú to aj zamestnanci DSS. Aj oni musia byť zapojení do procesu tvorby komunitných služieb, obzvlášť v prípade absencie záujmu rodiny.

Integrácia OZP do miestnych komunít si v mnohých prípadoch vyžaduje celú plejádu služieb. Bude preto potrebné do tvorby komunitných služieb zapojiť aj tie organizácie, ktorých pôsobnosť presahuje hranice miestnej komunity. Ide napríklad o organizácie pôsobiace v sektore zdravotníctva, školstva, súdnej spravodlivosti či bezpečnosť. Bude preto dôležitá koordinácia aj s týmito subjektmi.

Predkladaný manuál ponúka odpovede na otázky *kto a ako môže prispieť k budovaniu komunitných služieb.*

Výkladový slovník pojmov

Deinštitucionalizácia sociálnych služieb (DI)

Týmto pojmom označujeme transformáciu procesov poskytovania sociálnych služieb v nových podmienkach bývania a existencie ťažko zdravotne postihnutých ľudí. Dôraz sa pri tom kladie na rozvoj **komunitnej formy** poskytovania uvedených služieb, na čo najväčšiu mieru integrácie detí, mládeže a dospelých medzi zdravých občanov a na dostupnosť infraštruktúry miest a obcí. Podľa uvedeného môžeme uviesť, že DI je presnejšie pomenovanie pojmu transformácia, teda opustenie klientov inštitúcií do komunít.

Komunita

Pod komunitou máme na mysli prirodzenú spoločnosť obyvateľov, s ktorými bude OZP prichádzať do styku po deinštitucionalizácii. Môže ísť o rodinu OZP, jeho bezprostredných susedov, obyvateľov obce alebo časti mesta ale aj širšie okolie.

Komunitné sociálne služby

Komunitné sociálne služby sú tie, ktoré pôsobia na miestach, kde sa ich užívatelia pohybujú. Uspokojujú ich individuálne potreby tak, aby užívatelia nemuseli opustiť svoje bydlisko, svoju rodinu.

Partnerstvo

Partnerstvom označujeme formálny alebo neformálny zväzok vytvorený v miestnej komunite za účelom riadenia jej rozvoja. Skladá sa zo všetkých lokálnych aktérov, ktorí sa stotožňujú s potrebou tvorby podmienok pre integráciu OZP do komunít, a sú ochotní na tom aktívne spolupracovať. Môže ísť o zväzok s rôznymi názvami prispôsobenými podmienkam, za akých jej členovia spolupracujú: partnerstvo, **miestna akčná skupina**, **miestna podporná skupina** a pod.

Individuálny plán

V procese DI je nevyhnutnou podmienkou individuálny prístup k občanom so zdravotným postihnutím, prostredníctvom ktorého sa dajú zmapovať jeho potreby, záujmy a schopnosti, následkom čoho môže byť nastavená podpora príslušnou komunitnou sociálnou službou. Tieto sa spracujú do individuálneho plánu, ktorý má svoj pravidelne vyhodnocovaný cieľ. *Zákon o sociálnych službách č. 448/2008 Z.z.* v par. 9 ods. 1 definuje individuálny plán ako poskytovanie sociálnych služieb podľa individuálnych potrieb, schopností, cieľov prijímateľa, vedenie písomných individuálnych záznamov o priebehu poskytovania sociálnych služieb a hodnotenie priebehu poskytovania sociálnych služieb za účasti prijímateľa sociálnych služieb. Plán sa má vypracovať v spolupráci s občanom. Poskytovateľ v komunite musí spolupracovať s ostatnými poskytovateľmi služieb.

Komunitné plánovanie

Plánovanie – je strategická časť oblasti procesu (tvorby) - rozvoja komunity, pričom sa využíva komunitné plánovanie ako metóda a nástroj na stanovenie a uspokojenie potrieb komunity a potrieb jednotlivcov. Pojem „komunitné“ znamená, že zahŕňa účasť všetkých, ktorých sa to týka. Cieľom **komu-**

nitného plánovania je zabezpečenie dostupnosti sociálnych služieb. Jeho obsahom je aj zisťovanie stavu poskytovania sociálnych služieb v danej lokalite, zisťovanie potrieb, ktoré nie sú naplnené, rovnako ako aj identifikácia finančných a iných zdrojov v obci.

Komunitný plán rozvoja sociálnych služieb je strategický dokument, ktorý spracováva obec a je **nástrojom** posilňovania sociálnej súdržnosti komunity, podporovanie sociálneho začleňovania či predchádzania sociálnemu vylúčeniu jednotlivcov a sociálnych skupín.

Použitá literatúra a zdroje

- Stratégia deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v SR (MPSVR SR 2011)
- Spoločné európske usmernenia pre prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť (www.deinstitutionalisationguide.eu)
- Príspevok pani H.Wolekovej *„Komunitné služby na Slovensku„* , ktorý odznel na 6. fóre EAPD v Bratislave, dňa 24. júna 2014
- Dohovor OSN o právach ľudí so zdravotným postihnutím
- Výsledky monitoringu Domovov sociálnych služieb, ich klientov a vybraných aktérov procesu DI (M.E.S.A.10, október 2014)
- Výsledky dotazníkového prieskumu vybraných aktérov procesu DI v Banskobystrickom kraji (M.E.S.A.10, október 2014)
- Centrálny register poskytovateľov sociálnych služieb MPSVaR SR